

Jutu-uurija Pille Kippar

90

24. oktoobril tähistati Eesti Keele Instituudi saalis piduliku seminariga Pille Kippari 90. sünnipäeva. Kokkupuuteist juubilariga räägivad kaasteelised.

KOLLEEG JA SELTSIKAASLANE PILLE

Teema alustuseks sobib parafras Oskar Lutsu “Kevadest”: “Kui Jaan Keele ja Kirjanduse Instituuti ning Eduard Vilde nimelisse Tallinna Pedagoogilisse Instituuti jõudis, oli Pille seal juba ees.”

1970. aastate lõpu Keele ja Kirjanduse Instituudis jagunesid kolleegid mulle, äsja Tartu Ülikooli lõpetanule, kaheks: need, kes olid eluaastatelt üle viiekümne, ja need, kes polnud seda künnist veel ületanud. Toimus aga vilgas üleminek ühest rühmast teise, kuna millalgi 1950. aastatel oli suur osa vastasutatud instituudi töötajatest lõpetanud Tartu Ülikooli enam-vähem ühel ja samal ajal. Sestap joodi 1970. aastate paaril viimasel aastal pea igal nädalal kellegi juubelikohvi. Pille kuulus sellesse rühma, kelle juubelini jäi tollal veel tükk aastaid.

Emakeele Selts korraldas 1980. aastatel, kuhu mu KKI ajatelje püsialgus pärast mu sõjaväeteenistust ulatub, väga tihti Eesti koolides emakeelepäevi. Mäletan, et paar korda trehvasime Pillega koos esinema ja üks ka sihtkohta sõit ja Tallinna tagasitulek toimusid koos. Sektorikaaslase Ada Ambuse kaudu sattusin paar korda ka Sütiste teele. Kuna Pille ja laul olid ja on lahutamatud ning minu vabaaja harrastuseks oli aastakümneid rahvatants, siis täheldasin endas Pillega mingit rahvapärimuslikku ühtekuuluvustunnet. Kasutan minevikuvormi seepärast, et ise olen aktiivse rahvatantsimise lõpetanud, Pille laulab aga edasi.

Keele ja Kirjanduse Instituudis töötamise aegu käis paar mu sektorikaaslast (Lembit Vaba, Anu-Reet Hausenberg) õpetamas Tallinna Pedagoogilises Instituudis. Kui nemad käisid kedagi asendamas (põhiõppejõud oli kas Soomes eesti keele lektor või doktorantuuris), siis Pille kohta teati kõnelda, et tema õpetab pedas – nii hüüti pedagoogilist instituuti – juba aegade algusest. Mulle oli kusagilt meelde jäänud aastaarv 1964. Kontrollisin järele – tõesti

Alar Madissoni foto 2010.

Pille Kippar hakkas pedagoogilises instituudis rahvaluule kursust õpetama – mitte lugema, sest see ei sobi kokku Pille õpetamistavadega – juba aastal 1964. Ja õpetas rahvaluule põhikursust niimoodi pea kolmkümmend aastat, kuni 1993. aastal täiega nüüd juba Tallinna Pedagoogikaülikooli üle tuli.

Tulevastele emakeeleõpetajatele rahvaluule üldkursust õpetades on Pille teinud kõik, et tudengitele õpetatust ka midagi külge jääks. Kinnitan ajakirja Keel ja Kirjandus uusimas numbris ilmunud intervjuus esitatud tõika, kus Pille mainib: “Rahvaluule moodustas küllalt väikese osa, 1960. aastatel tulevastele eesti keele õpetajatele kolm tundi nädalas. Tegin seda kahes jaos: kaks tundi ja üks tund eraldi ning käisin selle ühe tunni pärast Narva maantee vahet. Nii oli võimalus panna tudengid tööle kaks korda nädalas.” Sama maht oli rahvaluule üldkursusel ka veel 1980. aastate lõpus, kui me Pillega juba mõlemad ka Tallinna Pedagoogilise Instituudi palgal olime. Kaugeltki kõik õppejõud ei pidanud vajalikuks neljakümne viie minuti pärast Narva maanteele sõita, et tudengid õpetatava ainega nädalas rohkem kui üks kord tegeleksid. Aga see oli ja on nii pillelik.

Pille ei pidanud paljuks kasutada õppevorme, mida tänapäeval rühma- ja individuaaltöoks nimetatakse. Intervjuust selgub, et rahvaluule polnud tema kui lektori jaoks pelk loengukursus: “Üsna palju aastaid kutsusin kaheks tunniks vastama neli tudengit korraga. Kokku oli 13–14 teemat, iga nädala kohta üks teema: näiteks üks rahvalaulu rühm, lühivormid, uurijad. Igaüks pidi igal nädalal ette valmistama ühe lehekülje, lugema ja konspekteerima ühe või kaks artiklit. Eksamile tulles oli igaühel iga nädala kohta üks lehekülg materjali esitada. Uurisin igaühe kohta järele, mis on tema lemmikteema, ja panin selle, kelle lemmikteema see oli, vastava neliku juhatajaks. Ja sellel, kes seda teemat kõige vähem soovis, soovitasin hakata rääkima. Siis tema rääkis, järgmised täiendasid ja see, kelle lemmikteemat käsitleti, tegi kokkuvõtte ja hindas.” Vaat niimoodi.

Tõelise vauefekti sain 1987. aasta detsembri lõpus. Kavatsesime eesti filoloogia tudengitega pidada erialapeo. Jõulude nimetust ei tohtinud kasutada, nääripeoks oli aeg liiga varajane. Otsustasime, et teeme peo siiski kokkulepitud ajal, kuigi kellegi ülesandel oli üks tudenginoormees saadetud mulle teatama, et järgmisel päeval toimuva arvestuse tõttu ei saa tudengid peol osaleda. Kui nii, siis nii. Olin tol õhtul juba mantlit selga panemas ja koju minemas, kui ilmusid tüdrukud suure mulgikapsapoti ja eiteakust hangitud sardellidega ning küsisid, miks ma juba aulas ei ole. Kui uksest sisse astusime, avanes uskumatu vaatepilt: Pille istus esmakursuslastega diagonaalis üle aula põranda ja laulis regivärsilist rahvalaulu, ise tudengitega paremale ja vasakule kõikudes. Üliõpilased teadsid, et seegi oli üks eeltakte jaanuaris toimuvaks eksamiks ning kellelgi neist ei tulnud pähe vastu punnida.

See aastavahetuseõhtu oli vist ainus kord, kus tundsin alaväärsust oma Tartu Ülikooli rahvaluule tausta ja üldkursuse pärast. Meie loengud toimusid reede hommikuti Veski auditoriumis: õppejõud luges tuimal toonil oma õppevahendit ette isegi sidesõnu muutmata, meie lugesime Sirpi ja Vasarat ning osalesime loengul siis, kui laual avatud õppevahendil lehte pöörasime. Kujutasin mõningase kõhedusega ette, mis juhtunuks siis, kui sattunuksime Pille kätte.

Eesti keele kui võõrkeele õpetajate esimene rühm, mille kursusejuhendaja olin, lõpetas 1990. aasta juunis. Saame üsna tihti kokku. Ka tänavu suvel Anijal, sest rühma lõpetamisest möödus 35 aastat. Iga kord moodustab ühe osa koosoldud ajast õpingute meenutamine ja alati on õppejõud, keda meelde tuletatakse, Pille. Vilistlaskoosviibimistesse kuuluvad ka lendlaused, mida ekstudengid, nüüd kuuekümmnesed soliidsed inimesed, omavahel kasutavad: “Kas te tõesti ei näe, et ma teid jälgin.” Eriti näib olevat meelde jäänud laul “Kiiu tuleb”, mida omaaegsed tudengid nüüd, nelikümmend aastat hiljem, tõlgendavad nii: “See pidi olema mingi näide, kuidas karjused oma karjaga tulles endast märku andsid. Samas kasutas Kippar seda kõrge kõlava häälega hõigates ka tähelepanu saavutamiseks keset loengut, kui mõne tudengi tähelepanu hakkas hajuma. Teine tähelepanu saamise võte oli see, kui ta väga

vaikselt rääkima hakkas. Aga see reeglina ei töötanud.” Ja muidugi lood spikerdamiskatsetest, mis kippusid ebaõnnestuma. Sagedasti olevat olnud põhjuseks omaenese või kursusekaaslase segane käekiri: nii muutunudki Anton Thor Helle *tontorelle*’ks ja Rosenplänterist saanud *Rosenpläntu*. Õppejõul oli muidugi kohe selge, kust tuul puhub. Ja samas imestavad meenutajad: “Ja ometi: me laulsime Karu tänava ühikas enne eksamit tõepoolest Kippari laule. Vahel rühma koosolemistelgi.”

1993. aastast oli Pille Kippar Tallinna Pedagoogikaülikooli professor ja osakonnajuhataja, aga siis polnud me enam ühes osakonnas. Puutusime kokku eelkõige koosolekutel ja konverentsidel. Pille Tallinna Pedagoogikaülikooli perioodi lõpust pean vajalikuks siiski mainida ebameeldivat juhtumist, kui Pille raamatud kabineti ukse taha tõsteti.

1992. aastal asutati Johannes Aaviku Selts, mille juhatuse liikmetena meie kontaktid siitpeale toimuma hakkasid. Seltsi juhatuse töös ja seltsi töörütmi väljakujundamisel ning ettevõtmiste korraldamisel on Pille asjalikkus ja vajadusel huumorisoon nii mõnestki keerulisest olukorrast välja toonud.

Jaan Õispuu

1980. alguses esines Pille Kippar Eesti Raadio saates “Jutusta mul`vana juttu”. Toimetaja Silvia Karro meenutab, et Pille Kippar oli alati sõbralik, väga hästi ette valmistunud ja oskas kuidagi lihtsalt ja selgelt rääkida. Üks asi on Silviat tagantjärele ka veel hämmastanud, et ta oskas väga hästi linnuhääli ja ka loomahääli teha, ja neid esitas vabalt, ilma ühegi hirmuta, häbenemata!

Mina (Piret) andsin Pille Kipparile eksamit 1979. vana-aasta õhtul. Nagu kogu me kursus.

Meenutatakse, et Pille oli jube õhinas, aga meie lollide rebastena ei püüdnud vist pärleid kinni. Ja laule ja lugusid Kuusalu vanaemast tuli varrukast! Vabaõhumuuseumis oli meeleolukas käik! Kaks tüdrukut õmblesid rahvaluule eksamiks stiliseeritud rahvariideid. Pille hakkas nutma, ja nad ei pidanudki eriti vastama.

Pille loengud rahvaluulest olid ikkagi nende hulgas, mis meis rahvuslikku vaimu kasvatasid!

Piret Kriivan

TOIMETUSELT

Viimased aastad on suunanud pilgu eriala ajaloole ja ühtlasi neile meie keskel, kes on aidanud seda määratleda ja täpsustada ning selle olemasolu nähtavaks muuta teiste filoloogiliste distsipliinide keskel. Saime sellisest suurest tööst hiljuti ülevaate Jawaharlal Handoo elutööle vaatava meenutuse abil. Sel aastal on 90. sünnipäeva tähistav Pille Kippar on üks neist, kes on teinud suure töö rahvaluule uurimisel ja selle temaatika ning kandvuse avardamisel. Ta on

meile tuntud kui rahvajutu-uurimise klassik, kuid on ikka natukene omapead liikunud, tuues uuendusi traditsiooniliste vormide käsitusse: tema rahvusvaheline loomamuinasjuttude kataloog sisaldab ka uueaegseid loomalugusid, millel on teatav vormellik olemus. See ulatub esmase uue jutukogumikuni Kavalast Antsust ja Vanapaganast, karakterid, millele kirjanikud ja rahvusnarratiivide üle arutlejad on andnud erakordse rolli, aga kellel (eriti Vanapaganal) ongi aegade ülene tähtsus. Pille on vahendanud soome-ugri muinasjutte eesti lugejale ning teinud lahkelt koostööd näiteks esimese suure originaalse saksakeelse veebiantoloogia loomisel, mille disainis Kärt Summatavet.

Uued liigid, mida ta on aidanud nähtavaks muuta on erinevad: seinalehed ja almanahhid, mida ta legaliseeris ja tutvustas tänapäevase rahvaloome osana 1990. aastate alguses. Eesti erialases kaanonis see puudus, kuid oli esindatud Soomes, kasutusel paljudes Eesti koolides ja diasporaa kogukondades, ning aktiivses kasutuses tänaseni. Venekeelsetelt üliõpilastelt nende päritolulugude ja teabe kogumisega alustas ta ühe olulise liigiga – rahvapärased päritolulood, genealoogiad, mis on kirjalike ja suuliste lugude piirimail ja olemuselt tähtis väärtuste ja kuulumise osa. Pille on toonud esile isikliku jutustamise olulisust ning selle seoseid ameti ja ametifolklooriga. Tal on olnud tolerantsi rahvadžässi ja moodsate tantsude suhtes.

Seda kõike on toetanud välitööd ja tema eksperimendid nende raames. Kui õppejõu tegevust suunas kirk teadmisi jagada ja vajadus korteristuks raha koguda (teadlase pisikesest sissetulekust, eriti humanitaari omast, kelle tööd tasustati madalaima tariifiga) seda teha ei saanud, siis sellel on püsivad viljad. Tema õpetamine on hoidnud väga pikka aega rahvaluuleteadmised alles ja olulistena. Kui kõveralt filoloogia siseringides lihtsate inimeste arvamuste tutvustamisele ka ei vaadatud, elas see pühendunud teadlaste abil tänaseni ja elab veel pikalt. Rääkimata raadiosaadetest mis jõudsid laiema kuulajate ringini.

Sellisel avaral tegevusel on oma hind, sest kindlasti vajanuks mitmed algatused ja teadmised arendamist teooria valdkonnas, õpikute kaudu kinnistamist. Aga mõndagi jõuab veel teha.

NARRATIVE RESEARCHER PILLE KIPPAR 90

On 24 October, a festive seminar in the hall of the Estonian Language Institute marked the 90th birthday of Pille Kippar. Meetings and conversations with her are remembered by colleagues and friends.